

Nr 9

Utlåtande i anledning av motioner angående arvsrätten för barn utom äktenskap.

I de likalydande motionerna I: 399 av fröken *Mattson* och II: 501 av herr *Martinsson* hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att förslag om utomäktenskapliga barns rätt till arv efter fäder och fädernefränder snarast framlägges.

Gällande rätt

För att barn utom äktenskap skall kunna ärva sin fader förutsätts enligt 4 kap. 4 § ärvdabalken att barnet är trolovningsbarn eller att fadern har avgivit en förklaring att barnet skall ha samma rätt till arv efter honom som barn av äktenskaplig börd. Utomäktenskapligt barn har icke någon arvsrätt efter släktingar på faderns sida.

Motionerna

Till stöd för yrkandet anför motionärerna bl. a. följande.

Redan 1954 föreslogs av en statlig utredning att barn utom äktenskap i arvsrättsligt hänseende skulle helt likställas med barn i äktenskap. I det förslag till ärvdabalk, som 1955 förelades lagrådet, accepterade Kungl. Maj:t utredningens förslag i denna del. Lagrådet förordade emellertid ett bibehållande av de nu gällande rättsreglerna på området, och förslag till ändring av reglerna kom inte på riksdagens bord.

När riksdagen 1958 antog den nya ärvdabalken kvarstod fortfarande de tidigare gällande arvsreglerna oförändrade. — — —

Mot reformen har rests den invändningen att svårigheterna att avgöra en faderskapsfråga med full säkerhet skulle vara stora. Företrädarna för denna uppfattning hävdar att vi kan uppleva en del fall, där något biologiskt faderskap ej föreligger men där barnet skulle erhålla arvsrätt.

Jag anser farhågorna överdrivna. En hög grad av säkerhet torde redan nu finnas med nuvarande vetenskapliga metoder. År 1965 framlades betänkandet Fastställandet av faderskap till barn utom äktenskap med förslag till vissa nya rättsregler. Ett genomförande av utredningsmannens förslag skulle förmodligen medföra ännu större trygghet i detta avseende.

Man kan måhända göra den invändningen att frågan nu är mindre aktuell än i en äldre tids svenska samhälle. Utbildningsmöjligheterna har demokratiserats och åtgärderna på det sociala fältet har kommit att minska betydelsen för den enskilde av rätt till arv efter tidigare generationer. Det går dock inte att bortse från att många, som fötts i en utomäktenskaplig förbindelse, betraktar de nu gällande arvsreglerna som en kännbar och helt omotiverad orättvisa.

Eihang till riksdagens protokoll 1968. 9 saml. 1 avd. Nr 9

Frågans tidigare behandling

Vid *lagrådsremissen* (år 1955) av *förslaget till ärvdabalk*, vari föreslogs att barn utom äktenskap i arvsrättsligt hänseende helt skulle likställas med barn i äktenskap och att följaktligen någon särbestämmelse rörande utom-äktenskapliga barn icke skulle upptagas i ärvdabalken, anförde *dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg*, bl. a. följande (prop. 1958 A: 144 s. 96 f.).

Sedan barn utom äktenskap i början av 1900-talet blivit praktiskt taget fullt likställda med barn i äktenskap i fråga om rätt till arv efter moder och modernefränder, har införandet av arvsrätt för de utomäktenskapliga barnen även efter fader och fädernefränder varit ett ständigt aktuellt önskemål, vars förverkligande stora befolkningsgrupper betraktat såsom en ur rättvisesynpunkt ofrånkomlig reform. Frågan var föremål för riksdagens prövning såväl vid behandlingen av 1917 års lag om barn utom äktenskap som vid genomförandet av 1928 års arvslag, men båda gångerna avvisades kravet på generell arvsrätt. Vid det förstnämnda tillfället tillkom dock riksdagens beslut efter sammanjämkning, enär kamrarna fattat olika beslut; samtidigt begärdes likväl förnyad förutsättningslös utredning. Även vid 1928 års riksdag framställdes yrkande om ytterligare utredning, men frågan här om föll sedan kamrarna stannat i skiljaktiga beslut. Redan år 1936 beslöt emellertid riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig, förutsättningslös utredning angående de utomäktenskapliga barnens rättsliga ställning.

Det är ett etiskt rättvisekrav, att barn inom och utom äktenskap i möjligaste mån blir likställda. Samhället bör icke genom sin lagstiftning eller på annat sätt medverka till en uppdelning av barnen i en bättre och en sämre lottad grupp. Detta är först och främst en principiell fråga om rättslighet. Men lösningen därav kan även antagas ha en viss betydelse för opinionsbildningen i samhället. Visserligen torde det vara sant att, såsom under remissbehandlingen från skilda håll anförts, den allmänna reaktionen mot moder med barn utom äktenskap icke längre tar sig så negativa uttryck som tidigare och att föreställningen om de utomäktenskapliga barnens sociala mindervärde är på god väg att försvinna. Men alltjämt lever tyvärr denna föreställning dock kvar på en del håll, och det torde vidare i många fall förhålla sig så, att de utomäktenskapliga barnen själva har vissa mindervärdes känslor på grund av sin börd. Därför är det angeläget att allt som kan göras för att utjämna den ur principiell och etisk synpunkt oförsvarliga åtskillnaden mellan olika grupper av barn också blir gjort. Upphävande av de utomäktenskapliga barnens nuvarande särställning i arvsrättsligt hänseende är tvivelsutan ägnat att i sin mån bidra till en mera fullständig social likställighet mellan dessa barn och barn inom äktenskap. Införandet av arvsrätt för utomäktenskapligt barn efter fader och fädernefränder är

säkerligen av värde även ur en annan synpunkt än det sociala rättvisekravets. Erfarenheten visar att samhörigheten mellan ett utomäktenskapligt barn och dess fader i allmänhet icke är sådan som den med hänsyn till barnets bästa borde vara. Genom att införa arvsrätt efter fader och fädernefränder skulle man emellertid så kraftigt som på lagstiftningens väg kan ske fastslå faderns samband med barnet och därigenom medverka till att hans känsla av ansvar för barnets uppfostran och framtid stärkes. Man skulle alltså ——— tvinga den utomäktenskaplige fadern att även socialt stå för sitt faderskap. Visserligen har arvsrätten ur rent ekonomisk synpunkt mycket liten betydelse i flertalet fall. Men då fadern eller, om han är död, någon av hans skyldemän verkligen efterlämnar kvarlåtenskap av värde, tillkommer ett förhållande som kanske alltför ofta fått inta en undanskymd plats i diskussionen, nämligen att det ur det utomäktenskapliga barnets egen synvinkel måste te sig orättfärdigt att arvet helt skall tillfalla ett annat barn till samme fader, vilket har äktenskaplig börd; varken det ena eller det andra barnet har ju kunnat påverka sin börd.

Att förslaget om en utvidgning av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt har starkt stöd i den allmänna rättsuppfattningen bekräftas av att endast ett fåtal remissinstanser på principiella skäl avstyrkt de sakkunnigas förslag i denna del. Därvid har bland annat gjorts gällande att förslaget icke skulle stå i överensstämmelse med vad som numera antages utgöra grunden för arvsrätten; denna vore nämligen icke blodsbandet enbart utan den med blodsbandet i regel förknippade sociala och ekonomiska samhörigheten. Väl är det sant att nämnda tankegång låg bakom den år 1928 viktiga åtgärden att upphäva arvsrätten för kusiner. Men det är att märka att det därvid var fråga om en kategori av fränder, vilkas släktskap till arvlåtaren är tämligen avlägsen. När det gäller så nära skyldemän som egna barn är läget ett annat. Då väger såsom de sakkunniga framhållit själva skyldskapsförhållandet betydligt tyngre. De utomäktenskapliga barnen utgör visserligen en ganska stor del av samtliga barn men dock ej mer än ungefär en tiondel, och av dessa är bortåt hälften trolvningsbarn. Även beträffande en annan tämligen omfattande grupp, skilsmässobarnen, torde barnets samhörighet med den ene av föräldrarna — i all synnerhet om dessas äktenskap varat helt kort tid eller rentav endast avsett att legitimera barnet — ej sällan vara betydligt mindre än med den andre. På liknande sätt ligger saken till i fråga om de utomäktenskapliga barnen. Särskilt då fadern gift sig med annan än barnets moder och fått barn i äktenskapet, föreligger i regel en bristande samhörighet mellan honom och det utomäktenskapliga barnet. Men att samhörigheten är ringa kan ju normalt icke betraktas som önskvärt, utan tvärtom är det angeläget att fadern, i den utsträckning förhållandena det medger, visar intresse för barnet och tager sig an detta. Såsom jag redan framhållit bör införandet av generell arvsrätt efter fader och fädernefränder kunna bidra till att stärka faderns ansvarskänsla i

detta hänseende. Den omständigheten att den ekonomiska och sociala samhörigheten mellan utomäktenskapliga barn och deras fäder för närvarande ofta är svag kan med hänsyn till det sagda icke anses utgöra något verkligt hinder mot förslaget. I varje fall kan detta argument ej tillerkännas avgörande betydelse i jämförelse med det krav på rättslikhet mellan olika grupper av barn, vilket såsom förut framhållits utgör det väsentliga skälet för reformen.

Mot en utvidgning av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt har i några yttranden vidare invänts att ett förverkligande av förslaget i denna del skulle vara ägnat att försvaga äktenskapets betydelse som institution i samhället. Dessa farhågor synes mig icke berättigade. Det förhållandet att en man är fader till ett utomäktenskapligt barn kan väl stundom föranleda att ett tilltänkt äktenskap icke kommer till stånd eller, om mannen redan är gift, att hans äktenskap upplöses. Men att vidgad arvsrätt för barn utom äktenskap i och för sig skulle få någon nämnvärd verkan i fråga om äktenskaps ingående eller bestånd synes icke troligt. I Danmark och Norge är utomäktenskapliga barn sedan åtskilliga år tillbaka i arvsrättsligt hänseende likställda med barn i äktenskap utan att äktenskapets ställning som samhällsinstitution i dessa länder torde kunna påstås vara svagare än hos oss. Ett faktum är dessutom att i Danmark och Norge antalet utom äktenskap födda barn i förhållande till hela antalet levande födda barn under de senaste åren varit avsevärt lägre än i vårt land. Över huvud synes intresset av att skydda familjebildning och familjesamhörighet icke stå i vägen för denna förbättring av de utomäktenskapliga barnens ställning. — — —

Såsom redan anmärkts har de sakkunnigas förslag i princip vunnit anslutning hos det stora flertalet remissinstanser. En del av dessa har emellertid ansett att förslaget icke bör genomföras förrän fastställandet av faderskapet till barn utom äktenskap kan ske med fullständig visshet eller i vart fall med betydligt större säkerhet än för närvarande. Andra återigen har såsom en förutsättning för förslagets genomförande uppställt att efterlevande make tillförsäkras en väsentligt tryggare ställning än enligt de sakkunnigas förslag.

På vetenskapens nuvarande ståndpunkt kan ett barns härstamning på fädernet i allmänhet icke fastslås med absolut visshet, och det är osäkert om detta någonsin skall bli möjligt i full utsträckning. Det sagda gäller självfallet i princip i lika mån utomäktenskapliga barn och barn i äktenskap, låt vara att beträffande den sistnämnda gruppen av barn någon tvekan om härstamningen vanligtvis icke behöver uppstå i praktiken. Under nämnda förhållanden är det tydligen en bedömningsfråga huruvida faderskapsfastställandet kan anses ske med sådan säkerhet att arvsrätt skall kunna grundas därpå. Den i anslutning till de sakkunnigas förslag inom justitiedepartementet utarbetade nya bestämmelse om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap, som jag i det följande kommer att när-

mare behandla, uppfyller enligt min mening ur rättssäkerhetssynpunkt tillräckligt stora krav för att arvsrätt efter fader och fädernefränder skall kunna införas. Då det gäller att bedöma förslagets konsekvenser, måste man för övrigt hålla i minnet, att i de allra flesta fall spelar arvsrätten ur ekonomisk synpunkt en mycket mindre roll än rätten till underhållsbidrag från den antagne fadern. Som jag nyss nämnt har redan nu utomäktenskapligt barn i både Danmark och Norge generell arvsrätt efter fader och fädernefränder, och med de mycket stränga krav som där hittills gällt i fråga om faderskaps fastställande måste det i dessa länder ha framstått såsom särskilt angeläget att den nya bestämmelsen ger erforderlig säkerhet. De danska och norska representanter, som dellagit i utarbetandet av den av kommittén föreslagna bestämmelsen, har emellertid ansett denna vara tillfyllest för sina länders vidkommande. — — —

En konsekvens av den vidgade arvsrätten för utomäktenskapligt barn är att andra arvingar får vidkännas en motsvarande minskning i sin nuvarande rätt till arv. Det mest ömmande fallet härvidlag synes vara det då den avlidne mannen efterlämnar, förutom barn utom äktenskap, endast hustru. Den hälft av boet som hustrun enligt gällande rätt erhåller i arv kommer i stället att tillfalla det utomäktenskapliga barnet. Särskilt om egendomen i boet helt härleder sig från hustrun och hon icke haft kännedom om barnets existens kan detta resultat verka stötande.

Jag vill då först framhålla att de sakkunniga förutsatt att det av folkbokföringen skall kunna utläsas om en man är fader till barn utom äktenskap på liknande sätt som därav för närvarande kan inhämtas att en kvinna har barn utom äktenskap eller att en man är fader till trolovningsbarn eller barn, beträffande vilket han avgivit arvsrättsförklaring. Under remissbehandlingen har någon erinran icke i och för sig riktats mot tanken att i en mans personakt skall antecknas varje utomäktenskapligt barn, till vilket han förklarats vara fader. Däremot har från några håll ifrågasatts lämpligheten av att en medlem av mannens familj skulle äga att mot mannens vilja ur personakten inhämta upplysning om hans utomäktenskapliga barn. I ett par yttranden har vidare tvekan uttalats om riktigheten av de sakkunnigas uppfattning, att 13 § sekretesslagen skulle tillåta ett utlämnande av dylika uppgifter utan mannens samtycke. I anledning härav må till en början erinras om att föredragande departementschefen vid sekretesslagens tillkomst uttryckligen framhöll (proposition nr 140/1936 s. 89) att kontrahenterna vid ett tillämnat äktenskap i regel torde kunna anses berättigade att få del av upplysningar om varandra. Denna uppfattning vill jag för egen del biträda, och jag anser att detsamma bör gälla även i fråga om sådana anhöriga till en person, från vilka hans utomäktenskapliga barn kan härleda arvsrätt. Jag kan därför ej instämma i ett under remissbehandlingen väckt yrkande om sådan ändring av 13 § sekretesslagen att ett utlämnande av berörda uppgifter förhindras. Å andra sidan synes det mig

icke heller nödvändigt att, såsom från vissa håll yrkats, genom specialbestämmelser av ett eller annat slag utbygga möjligheten för blivande hustru eller nära anhörig att inhämta upplysningar i berörda hänseende. Erforderliga författningsändringar i tillämpningsbestämmelserna till folkbokföringsförordningen kan genomföras på administrativ väg.

Med hänsyn till vad nu sagts bör alltså såväl trolovad som hustru kunna utan svårighet få uppgift om existensen av ett fästmannens eller makens utomäktenskapliga barn. Därmed skapas ett underlag för eventuellt erforderliga åtgärder från hennes sida — i första hand upprättande av äktenskapsförord — till skydd för den egna egendomen. Vidare må i detta sammanhang beaktas att de sakkunniga framlagt förslag till sådan ändring av 13 kap. 12 § giftermålsbalken att den s. k. sextusenkronorsregeln, i motsats till vad nu är fallet, blir tillämplig även då det efter den döde finnes bröstarvinge som ej jämväl är efterlevande makes avkomling eller underhållsberättigat barn utom äktenskap. Genom detta förslag, som jag i det följande skall närmare beröra, kommer alltså den vidgade arvsrätten för utomäktenskapligt barn icke att medföra någon olägenhet för efterlevande hustru, om kvarlåtenskapen uppgår till högst sextusen kronors värde och enskild egendom ej finns. Det må i detta sammanhang slutligen också erinras om möjligheten att upprätta testamente. Eftersom arvsrätten för utomäktenskapligt barn, om den ej skall bli illusorisk, bör vara förenad med laglottsrätt i samma utsträckning som gäller beträffande barn av äktenskaplig börd, kommer visserligen testationsfriheten att i motsvarande mån begränsas. Även i betraktande härav finns emellertid ett ganska stort utrymme för att genom testamentsförordnande tillgodose såväl efterlevande hustru som andra.

Vid dessa förhållanden anser jag att införandet av full arvsrättslig likställdhet mellan barn i och barn utom äktenskap knappast kan anses möta avgörande betänkligheter med hänsyn till efterlevande makes rättsställning. Jag vill dock icke bestrida att goda skäl kan åberopas för att hustru vid mannens död skall beredas ännu större trygghet än den som följer enligt det nu sagda. Detta problem har emellertid sin betydelse oberoende av frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt. I regel gäller det avvägningen mellan den efterlevande maken och äktenskapliga barn. Visserligen kan naturligtvis problemet bli mera accentuerat, om det tillkommer något barn utom äktenskap, men en motsvarande situation kan redan nu föreligga, då det finns barn från ett tidigare gifte, liksom det stundom kan uppkomma stora intressemotsättningar mellan den efterlevande maken och dennes egna barn. Såsom de sakkunniga påpekat innefattar alltså den närmare lösningen av detta praktiskt mycket viktiga problem en avvägningsfråga, som icke enbart har samband med de utomäktenskapliga barnens arvsrätt. Spörsmålet torde i första hand böra upptagas vid det nordiska samarbetet på arvs- lagstiftningens område som enligt vad jag förut nämnt skall börja inom den

närmaste tiden. Även den under remissbehandlingen väckta frågan om laglottsinstitutets avskaffande torde därvid bli föremål för behandling.

Uppenbart är att stridiga intressen kan göra sig gällande vid ett arvskifte, i vilket ett utomäktenskapligt barn skall delta. Särskilt när tillgångarna i boet väsentligen utgöres av en släktgård eller ett familjeföretag, kan det tänkas att det utomäktenskapliga barnets medbestämmanderätt bereder svårigheter för de andra delägarna. I likhet med de sakkunniga anser jag det vara naturligt att arvskiftet i ett sådant fall verkställas med beaktande av önskemålet om gårdens eller företagens bevarande i släktens hand och alltså så att det utomäktenskapliga barnet får nöja sig med att erhålla sin lott i annan egendom. Att såsom en remissinstans förordnat införa en uttrycklig regel i detta hänseende anser jag dock icke erforderligt. Enligt 23 kap. 3 § i förslaget bör vad som ej lämpligen kan styckas eller skiljas så vitt möjligt läggas å en lott. Om arvingarna ej kan enas, skall särskild skiftesman, som på delägares begäran förordnas, själv bestämma om skiftet, och skiftesmannens avgörande kan sedermera bringas under domstols prövning.

Vad beträffar det arvsrättsliga förhållandet mellan utomäktenskapligt barn och dess fädernefränder är uppenbarligen denna del av arvsrättsfrågan i praktiken mindre betydelsefull. Barnet kan över huvud icke ärva någon av faderns släktingar så länge fadern lever. I allmänhet överlever fadern sina föräldrar, och barnets arvsrätt efter dem blir sålunda endast sällan aktuell. Även arvfall efter avlägsnare släktingar än fädernefränder i rakt uppstigande led är sällsynta, inte minst på grund av att de som saknar egna avkomlingar oftare än andra torde upprätta testamente. Vid dessa förhållanden skulle en begränsning i det utomäktenskapliga barnets arvsrätt till att gälla endast arv efter fadern närmast innebära att en tillfällighet komme att avgöra i vad mån barnet finge del i fädernefrändernas kvarlåtenskap; redan genom arvsrätten efter fadern får ju barnet del i sådan fädernefrändernas egendom som fadern ärvt. Den allvarligaste olägenheten av att begränsa arvsrätten till enbart fadersarv är emellertid att en principiell olikhet mellan barn i och barn utom äktenskap i så fall alltjämt komme att kvarstå. Vad som främst anmärkts mot arvsrätt även efter fädernefränderna är att dessa i allmänhet icke känner till det utomäktenskapliga barnets existens. Genom den fullständigare registrering av barn utom äktenskap, som jag enligt det förut sagda anser böra komma till stånd, öppnas emellertid möjlighet för den som saknar kännedom om sina arvingar att ur folkbokföringen inhämta besked därom. Ur praktisk synpunkt minst lika betydelsefull såsom upplysningskälla i detta hänseende är vidare den bouppteckning som upprättats efter det utomäktenskapliga barnets fader; av denna skall ju barnets existens framgå. Jag kan därför ej finna att vad i detta hänseende anförts är av beskaffenhet att behöva hindra likställighetskravets förverkligande.

Lagrådet (prop. 1958 A: 144 s. 320 f.) förordade att arvsrätten för utom-äktenskapliga barn icke ändrades. Lagrådet ansåg att principiella skäl inte i och för sig borde utgöra hinder mot att de utomäktenskapliga barnen även i arvsrättsligt hänseende blir likställda med barn i äktenskap men ansåg att nackdelarna med den utvidgade arvsrätten översteg fördelarna. Lagrådet framhöll att, på grund av den bristande möjligheten att säkert fastställa det biologiska faderskapet, det utomäktenskapliga barnet i en del fall skulle komma att ärva en man som i verkligheten inte var dess fader. Vidare underströks bl. a. de menliga verkningar det utomäktenskapliga barnets arvsrätt efter fadern skulle i mindre bon kunna få för efterlevande hustru genom att hennes rätt måste vika för barnets arvsrätt. Enligt lagrådet borde efterlevande hustrus rätt i boet ges en tillfredsställande lösning före arvsrättsreformen. Utvidgandet av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt kunde nämligen knappast vara en reform av någon högre angelägenhetsgrad.

Vid *anmälan av lagrådets utlåtande* anförde *dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell*, bl. a. följande (prop. 1958 A: 144 s. 350 f.).

Jag kan icke dela den principiella uppfattning angående frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt åt vilken lagrådet givit uttryck. Det måste, såsom min företrädare i ämbetet uttalat vid lagrådsremissen, anses vara ett eliskt rättvisekrav, att barn inom och utom äktenskap i möjligaste mån blir likställda, och samhället bör icke genom sin lagstiftning eller på annat sätt medverka till en uppdelning av barnen i en bättre och en sämre lottad grupp. Starka principiella skäl talar således enligt min uppfattning för den ståndpunkt som intagits i det remitterade förslaget. Icke heller den av lagrådet framförda praktiska invändningen, att på grund av den bristande möjligheten att säkert fastställa det biologiska faderskapet det utomäktenskapliga barnet i en del fall skulle komma att taga arv efter en man som i verkligheten icke är dess fader, anser jag böra vara avgörande. Jag utgår därvid ifrån att ökad säkerhet vid fastställande av faderskap torde kunna vinnas genom en reform av förfarandet i faderskapsmål.

En omständighet som måste beaktas är emellertid, att efterlevande makes rätt i boet vid andra makens frånfälle för närvarande icke är tillfredsställande reglerad. Redan i lagrådsremissen anfördes, att goda skäl kunde åberopas för att efterlevande hustru skulle beredas större trygghet än den som följde av den föreslagna utvidgningen av den s. k. sextusenkronorsregeln. Frågan har även berörts av lagrådet, som gjort det uttalandet, att en utvidgning av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt i varje fall borde anstå till dess nya regler tillkommit för att skydda efterlevande makes rätt i boet. Även jag har kommit till den uppfattningen, att frågan om efterlevande makes rätt först bör lösas. Trots de starka principiella skäl som talar för att de utomäktenskapliga barnen i arvsrättsligt hänseende likställes med barn inom äktenskap anser jag mig alltså icke kunna föreslå att ändring i

lagstiftningen nu vidtages på denna punkt. Något längre uppskov behöver det icke bli fråga om. Redan för mer än ett år sedan har för översyn av äktenskapslagstiftningen tillkallats sakkunniga, i vilkas uppdrag även ingår att utreda frågan om efterlevande makes rätt i boet. Under det uppskov som föranledes av denna utredning kan för övrigt blodgruppsforskningen komma att göra ytterligare framsteg och de antropologiska undersökningsmetoderna förbättras och härigenom kan ökad säkerhet vid fastställande av faderskap vinnas.

Kungl. Maj:ts förslag till ny ärvdabalk upptog således icke någon ändring av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt. *Riksdagen* antog förslaget (FK prot. 1958 B 11 s. 63, AK B 11 s. 84) och anhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning rörande förutsättningarna för att i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap ålägga syskon till barnet eller föräldrar till dem, som eljest enligt lag är undersökningspliktiga, att underkasta sig blodundersökning eller annan antropologisk undersökning samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda (ILU B 15, FK B 14 s. 39, AK B 15 s. 89).

Frågan om vidgande av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt aktualiserades ånyo i motionen I: 275 till 1963 års riksdag. Första lagutskottet yttrade i sitt av riksdagen godkända utlåtande över motionen (utl. 1963: 15) att det kunde förutsättas att frågan om lika arvsrätt för barn i och utom äktenskap kommer att upptagas till fortsatt behandling, sedan spörsmålet om efterlevande makes rätt erhållit en tillfredsställande lösning. Motionen föranledde ingen riksdagens åtgärd.

Pågående lagstiftningsarbete

Familjerättskommittén har föreslagit att arvsrätt införes mellan barn utom äktenskap samt fadern och fädernefränderna (*Äktenskapsrätt I och II*, SOU 1964: 34 och 35). Kommittén anför rörande nämnda fråga:

De av familjerättskommittén nu föreslagna förbättringarna av efterlevande makes rättsställning genom ändringar i både GB och ÄB får anses undanröja de betänkligheter som med hänsyn till efterlevande hustrus ekonomiska intresse anförts mot berörda lagändring. I likhet med vad föredragande departementschefen uttalade vid tillkomsten av ÄB anser kommittén, att svårigheten att säkert fastställa det biologiska faderskapet ej bör vara avgörande. Såväl i Danmark och Island som i Norge har också numera införts arvsrätt mellan barn utom äktenskap samt fadern och fädernefränderna. Detsamma gäller i Finland i fråga om barn utom äktenskap som blivit erkänt av fadern. På de skäl som tidigare anförts i denna fråga förordar därför kommittén, att lagändringen nu genomförs även i Sverige. Kommitténs

förslag upptager i enlighet härmed (frånsett övergångsstadganden) icke några särskilda bestämmelser om arvsrätt för barn utom äktenskap.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1963 uppdrog chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, åt en särskild utredningsman att företaga översyn av reglerna om fastställande av faderskap till barn utom äktenskap och därmed sammanhängande problem. Utredningsmannen framlade den 5 mars 1965 betänkandet *Fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap* (SOU 1965: 17), med förslag till ändringar i föräldrabalken. Utredningsmannen har sammanfattat betänkandet på följande sätt (Svensk Juristtidning 1965 s. 212 f.).

Den nuvarande regeln att den som haft samlag med modern under konceptionstiden presumeras vara fader till barnet och att presumptionen brytes, om det är osannolikt att barnet avlats vid samlaget, föreslås alltså skola gälla som huvudregel. För de fall, då det är utrett, att modern under konceptionstiden haft samlag med mer än en man, som icke i och för sig är osannolikt som fader, föreslås en tilläggsregel enligt vilken den för vars faderskap övervägande skäl talar skall anses som fader. Om sannolikhetsjämförelsen icke ger positivt utslag för viss man, kan faderskapet i flermansfallen icke fastställas.

För att faderskapsfrågan i största möjliga utsträckning skall kunna prövas i en rättegång och erforderliga jämförelser i tveksamma fall skall kunna ske på bästa sätt skall enligt förslaget talan i faderskapsmål samtidigt kunna föras mot flera män. Det förutsättes emellertid att genom barnavårdsmannens försorg erforderlig utredning skall kunna åvägbringas utom rätta så att i flertalet fall domstolsförfarande blir obehövt eller talan kommer att föras endast mot en man. Om den som instämts som svarande i faderskapsmål påstår att viss annan man är att anse som fader, skall även denne indragas i rättegången och frågan om hans faderskap prövas.

Förslaget syftar till att öka säkerheten för att det biologiska faderskapet kommer att fastställas, vilket framstår som angeläget bl. a. med hänsyn till strävandena att likställa de utomäktenskapliga barnen med barn i äktenskap i fråga om arvsrätt. Det ansluter sig i huvudsak till det departementsförslag som utarbetades 1955 (prop. 1958: 144) på grundval av Ärvdabalks-sakkunnigas betänkande »Ärvdabalk» (SOU 1954: 6). I väsentliga delar överensstämmer förslaget med den lagstiftning som genomförts i Danmark 1960 och i Norge 1957.

Betänkandet upptar icke något förslag om utvidgning av skyldigheten att underkasta sig blodundersökning eller annan antropologisk undersökning. Härom anföres följande (s. 64 f.).

Från både laboratoriet och paternitetsavdelningen vid Statens rättsläkarstation i Stockholm har inhämtats att man i de fall då undersökning av anhöriga till parterna bedömts vara av betydelse i allmänhet också lyckats erhålla de anhörigas frivilliga medverkan till undersökningen.

Det synes sålunda som om en utvidgning av undersökningsplikten till anhöriga till parterna skulle bli av ganska liten betydelse.

Med hänsyn härtill och till det motstånd, som rests mot tidigare förslag i ämnet — ett motstånd som kan tänkas bl. a. ha berott på farhågor för att undersökningar av parternas föräldrar i vissa fall skulle komma att blotta

att en parts härstamning icke är den förmodade — föreslås icke någon utvidgning av undersökningsplikten.

Av intresse i förevarande sammanhang är vidare två interpellationssvar som under år 1967 avgivits av *chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling*.

I ett interpellationssvar den 18 april 1967 (AK prot. 21 s. 16 f.) anförde statsrådet bl. a. följande.

Förslag om vidgad arvsrätt för utomäktenskapliga barn kan inte föreläggas årets riksdag. Jag konstaterar detta med stort beklagande, eftersom jag anser det vara ett starkt rättvisekrav att inom- och utomäktenskapliga barn får samma arvsrättsliga ställning. Men denna arvsrättsreform förutsätter andra ändringar i den familjerättsliga lagstiftningen. Det gäller framför allt att finna en tillfredsställande lösning på frågan om efterlevande makes rätt i boet. Det otillräckliga skyddet för efterlevande make var det avgörande skälet för att frågan om utomäktenskapliga barns arvsrätt uppsköts vid tillkomsten av den nya ärvdabalken. Som herr Martinsson antyder i interpellationen fordrar familjerättskommitténs förslag i fråga om skyddet för efterlevande make ytterligare överväganden, och olika lösningar prövas för närvarande i justitiedepartementet. Frågan om efterlevande makes rätt bör behandlas i samband med de spörsmål om äktenskapets ekonomiska rättsverkningar i övrigt, som aktualiseras genom familjerättskommitténs betänkande och som måste bli föremål för ytterligare nordiska överläggningar. Jag ämnar i detta sammanhang också lägga fram förslag till nya regler om fastställande av faderskap till utomäktenskapliga barn.

Frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt utgör alltså en del av ett ganska omfattande lagstiftningskomplex. Man måste räkna med att det förberedande arbetet inom justitiedepartementet liksom lagrådsbehandlingen blir tidskrävande. Det är därför svårt att i dagens läge ange någon tidpunkt för en proposition till riksdagen.

Det andra interpellationssvaret, som avgavs den 30 november 1967 (FK prot. 48 s. 6), innehöll bl. a. följande.

Jag avser att under år 1968 lägga fram förslag till ändringar i reglerna om äktenskaps ingående och upplösning. Förslaget skall granskas av lagrådet. Avsikten är att proposition om möjligt skall läggas fram till 1968 års höstriksdag.

När proposition på grundval av övriga delar av kommittéförslaget kan föreligga är ännu svårt att ange. Anledningen härtill är att förslaget rörande efterlevande makes rätt i boet har kraftigt kritiserats under remissbehandlingen och fordrar ytterligare överväganden. Olika lösningar prövas för närvarande inom justitiedepartementet, och en departementspromemoria i ämnet är under utarbetande. Promemorian kommer att remissbehandlas. De

frågor om äktenskapets ekonomiska rättsverkningar i övrigt, som aktualiseras genom familjerättskommitténs betänkande, bör behandlas i samband med frågan om efterlevande makes rätt. Detsamma gäller förslaget om vidgad arvsrätt för utomäktenskapliga barn. Jag ämnar i detta sammanhang också lägga fram förslag till nya regler om fastställande av faderskap till sådana barn. Det rör sig alltså här om ett ganska omfattande lagstiftningskomplex. Man måste räkna med att det fortsatta arbetet inom justitiedepartementet liksom lagrådsbehandlingen blir tidskrävande.

Utskottet

Enligt gällande rätt har barn utom äktenskap beträffande arv efter modern och hennes släktingar samma ställning som barn med äktenskaplig börd. Däremot gäller i förhållande till fadern att utomäktenskapligt barn ärver honom endast om det är trolovningsbarn eller om fadern har avgivit s. k. arvsrättsförklaring; någon rätt till arv efter faderns släktingar har barnet över huvud taget inte.

I förevarande motioner hemställes att riksdagen begär att Kungl. Maj:t snarast framlägger förslag om utomäktenskapligt barns rätt till arv efter fader och fädernefränder.

Frågan om utvidgning av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt har sedan början av 1900-talet vid upprepade tillfällen ingående behandlats. Enighet torde råda om att de bör få samma arvsrättsliga ställning som barn i äktenskap. Att denna uppfattning ännu icke kommit till uttryck i lagstiftningen har väsentligen berott på att man först sökt finna en tillfredsställande lösning av frågan om efterlevande makes rätt i boet. Jämsides härmed har övervägts nya regler som syftar till att öka säkerheten vid fastställande av det biologiska faderskapet.

Trots att vidgad arvsrätt för utomäktenskapliga barn sedan länge framstår som ett starkt rättvisekrav har sålunda införandet härav kommit att fördröjas avsevärt. Inom utskottet har diskuterats möjligheten att nu upp- taga nämnda lagstiftningsfråga till särskild behandling. Utskottet anser emellertid icke att det f. n. är påkallat att beträda de partiella reformernas väg utan att resultatet av det lagstiftningsarbete som pågår inom justitiedepartementet bör avvaktas. Utskottet anser de vara angeläget att detta arbete bedrivs skyndsamt.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner,
I: 399 och II: 501, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till
känna vad utskottet i det föregående anfört.

Stockholm den 27 februari 1968

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s),
herrar Hjorth (s), Arvidson (h), Ernulf (fp), Svanström (cp), fru Lind-
ström (s) och herr Schött (h)*;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar (fp), fru Johansson (s),
herrar Ekström i Björkvik (s), Svensson i Vä (cp), fröken Bergegren (s)*,
herrar Gustafsson i Borås (fp), Hansson i Piteå (s) och fru Heurlin (h).

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.